Picasso a Gòsol-1906

per JOAN FERRER I GASOL

''Rien de ce qu'on peut dire de Picasso n'est exact'' G.Ribemont

Picasso és prodigiós. Una barreja d'intel.ligència, intuició i enorme capacitat creadora en parts iguals.

Pau Ruiz Picasso neix a Màlaga el 25 de novembre del 1881. El seu pare, professor de dibuix, juntament amb la seva família, canvia diferents vegades de residència. A Màlaga fins el 1891, a La Corunya fins el 95 i a Barcelona a partir d'aquest any. El 1896 el nen Picasso ingressa a Belles Arts de Barcelona i el 1897 a la de Madrid on pinta una tela de grans dimensions: *''Ciencia i Caridad''* que li valdria la menció honorifica a l'exposició Gral. de Belles Arts. Un quadre rígid i patètic, molt *''fi de segle''* que representa a primer terme un metge prenent el pols a una dona que jau al llit. Picasso havia dit: *''En les mans, es veuen les mans''*. Un crític, davant l'evident encartronament de la mà de la malalta va publicar aquesta quinteta:

Siento ante tanto dolor,
reirme como un bergante,
pero el caso es superior,
¿pues no esta el señor doctor
tomandole el pulso a un guante?

El 1897 exposa Picasso per primera vegada als *''Quatre Gats''*. Allà coneix a Gaudí, Novell, Casas, Utrillo, i Rusiñol. El 1900 viatja a París (la capital espiritual) amb Casagemas i s'instal.la al taller de Novell. El mes de maig de 1901, s'exposen uns pastels seus a la Sala Parés de Barcelona i el juny del mateix any exposa per primera vegada a París, a la Galeria d'Ambroise Vollard, que després seria el seu marxant. L'abril del 1904 roman definitivament a París, encara que amb molts i llargs desplaçaments a Catalunya.

Del 1901 al 1904, alternant París i Barcelona produeix les obres de la tan anomenada *''època blava''*: grisalles en blau i escasses taques d'algun altre color. Temàtica populista que rebutja tot l'interès que no connecti amb els valors humans. Picasso expressa una humanitat deplorable, emblemàtica d'una tràgica condició existèncial. Vells i pobres, parelles privades d'alegria. Misèria, Soledat. Personatges que respiren la mateixa atmosfera que la lírica de R.M. Rilke i Max Jacob, els poetes amics de Picasso en aquells anys.

En 1905, el populisme amargant del període blau ha passat a ser més idíl.lic i serè, inspirat prevalentment en la vida del circ. Acròbates, pallassos i ballarines obeeixen ritmes més harmònics que accentuen l'elegant grafia de les teles. El contingut emocional s'equilibra mitjançant la puresa del dibuix que s'alliberà de les implicacions simbòliques per definir unes figures menys aspres, construïdes amb una major solidesa plàstica. El color, s'enriqueix amb matisos més clars i l'obra esdevé més poètica. S'inicia l'etapa rosa. És el temps del *''Bateau-Lavoir''* a Montmartre. Picasso s'ha fet amic de Modigliani, Salmori, Van Dongen, Derain, Vlaminck, Joan Gris, Apollinaire, etc. Com diu Gabriel Ferrater no és arbitrari considerar 1905 com l'últim any de la seva producció jovenívola. Com veurem, en les vacances d'estiu de 1906, Picasso inicia un canvi de nord.

ARXIU

''El pentinat'', *pintat a Gòsol*

Gòsol, maig-agost del 1906

Durant el mes de maig de 1906, acompanyat de Fernande Olivier, la seva model i amant des del 1904, Picasso s'allotja a Cal Tempanada, a la Plaça Major de Gòsol. A l'agost la parella hagué d'interrompre l'estada a causa d'una epidèmia de tifus. Per retornar a París, van atravessar el Cadí amb mul fins a Bellver i d'allà amb caravana, a Puigcerdà i París. Fernande ha deixat de Picasso un retrat literari molt exacte: *''... baix, bru, corpulent, inquiet, i inquietant, d'ulls foscos i mirada insondable i penetrant, estranya i quasibé fixa. Moviments torbs i mans femenines, mal vestit, deixat. Un manyoc de cabell negre i lluent li queia sobre l'intel.ligent i obstinat front. Tenia un aspecte entre bohemi i obrer i uns cabells excessiva-*

ment llargs que penjaven per damunt del coll de l'arnada jaqueta".

La bellesa Junoniana (insinua Barr) de F.Olivier pot haver influït en la clàssica serenitat de l'art picassià en aquests anys. Estudiarem la importància de les obres produïdes a Gòsol, però no podem passar per alt els fets del París artístic de llavors amb els quals Picasso rebrà un triple shock: l'exposició de Cézanne en el saló de tardor de 1905, el de la sala *"fauve"*, en el mateix rencinte, dels pintors joves revol.lucionaris que trenquen amb les formes de representació admeses fins llavors a través d'una orgia de color (Matisse), i la retrospectiva d'Ingres, la primera que Picasso va poder veure d'aquest pintor, amb la revelació d'un quadre fins llavors recluït en una col.lecció privada: *"La bain turc"*.

Con s'observa en la seva trajectòria posterior, Picasso no fa massa cas de la *"Cage aux fauves"*. És el classicisme d'Ingres allò que el provoca. I dins d'aquest classicisme pinta Picasso obres de formes condensades, conceptuals i harmòniques. Totes les parts dels seus quadres i dibuixos estan harmònicament realacionats amb el conjunt, i encara que els colors són extremadament subtils, la seva supremacia resideix en el ritme de la línia i en l'arquitectura general dels llenços que el situen en la tradició francesa del XIX com un seguidor d'Ingres més que del colorista *Delacroix*.

És a Gòsol on a pesar de la influència d'Ingres, Picasso explora l'art d'una manera diferent: sobre temes quotidians de les muntanyes que l'envolten, assaja simplificacions i abstraccions. Redueix els rostres a la més elemental volumetria. Converteix les cares en màscares i s'inspira en les deformacions expressives de *"El Greco"*.

"Los Campesinos" (tinta 8x12), està construït en superfícies anguloses a la manera del Greco. *"Estudios de desnudo"* és un guix influenciat per les estatuetes ibèriques. Hi utilitza una tonalitat cromàtica (terracota) que referma la impressió plàstica a la manera de Cézanne. Dos dibuixos esquemàtics fets a llapis, el seu autorretrat i l'avi de Cal Tempanada, són d'estètica clàssica d'una grafia perfecta i d'una noblesa inigualable.

Ocres i terres calents dominen la gamma cromàtica dels olis i *"gouaches"* pintats a Gòsol: *"Fernande sobre un mul"*, *"natura morta amb porró"*, *"la dona dels pans"*, que a través de les nombroses postals ha esdevingut cèlebre, *"Fernande amb el mocador al cap"*, *"jove gosolà amb barretina"*, imatge gosolana per excelència, *Gran nu dempeus"*, obra important (193x94 cms), d'un classicisme molt mediterràni amb tonalitats rosades, que subratlla el noucentisme a la manera de Xènius i Torres García, *"Els dos germans"* entonat amb colors de pà que anticipa la vigorosa síntesi expressiva del retrat de G.Stein, *"nu de F.Olivier"*, on Picasso demostra haver assimilat l'experiència de l'art primitiu per la busca en pro dels valors arquitectònics, *"L'harem"*, estranya pintura que ens retorna al període rosa, amb un atleta nu, ajagut que duu un porró català a la mà, *"la toilette"* de marcada tendència grega praxitel.liana, *"Dona de la pinta"*, que per la sola actitud d'un braç s'ha provocat la preponderància del volum, i *"El pentinat"*.

"El pentinat", de grans dimensions (175x99,70 cms) avui al The Metropolitan Museum of Art, Nova York, és el meu preferit entre els nombrosos llenços de les seves curtes i prolíferes vacances a Gòsol. Zervos, l'historiador de Picasso per excelència, data l'obra a París en 1905. En estudiar detalladament la producció de les primeres èpoques del pintor, s'ha posat la data en qüestió i s'ha considerat l'oli com pintat a Gòsol en 1906.

"El pentinat" és sens dubte una obra pintada a Gòsol. Les dones d'aquest quadre no són urbanes, són rurals, gosolanes. Els nus anteriors a aquesta etapa volien ésser reals. A Gòsol són clàssics. L'artista en la seva soledat, ha recordat el primitivisme de Gauguin.

L'any de 1906 va ser el de l'eclosió del noucentisme català (simplicitat rústega de la feina de cada dia del món mediterrani). Picasso construeix —més que pinta— aquestes dues dones robustes i sanes, proporcionalemt reformades per aconseguir una major expressivitat. El color és espès i dens. *"El pentinat"* és la transició entre l'època rosa i la cubista.

ARXIU

Les demoiselles d'Avignon

L'obra de Picasso a Gòsol és fruit de llargues meditacions. Aplica el pensament en profunda atenció a la consideració dels seus propers esdeveniments pictòrics.

Primavera de 1906. Picasso comença el famós retrat de Gertrudi Stein, (prop de 80 sessions). Quan torna de Gòsol, acaba la cara sense consultar el model i queda el quadre definitivament acabat. (Metropolitan Museum de Nova York). Considerem-lo: El rostre no té res a veure amb la resta del quadre i aquesta diferència en dóna la justa mida de la transformació de la pintura de Picasso a Gòsol. En el quadre hi ha un esperit d'estil nou. El pintor està molt més aprop dels expressionistes alemanys que del decorativisme *"fauve"*. El gest extern més visible, el hieratisme arcaic de la cara, és degut, sens dubte, a la influència de l'escultura Ibèrica. Segons un article de Sweeny *"Picasso and Iberian sculpture"* publicat el 1914, el Louvre va exposar a començaments del 1906 unes escultures ibèriques trobades a Osuna que van impressionar molt a Picasso. Es trobava davant d'un art nou, mancat d'influències i molt expressiu: unes simples desproporcions que reforçaven les orelles i el mentó i aplastaven el front. L'impacte de l'escultura ibèrica s'acusa evidentment a Gòsol i principalment l'agost del 1906 quan Picasso reanuda el rostre de G.Stein el qual reduirà a una màscara hieràtica, d'ulls expressius i sense cap refinament, que al mateix temps sembla perfectament apropiat per la translació dels mateixos ulls grans i rodons de Picasso. Algunes d'aquestes escultures les va adaptar per les faccions de les tres figures de l'esquerra de *"Les demoiselles d'Avignon"*, pintat a principis del 1907 després de varis mesos de preparació i nombrosos estudis preliminars, en el que, amés de l'antiga plàstica Ibèrica s'hi ajunten les reminiscències de la pintura romànica catalana i les primeres suggerències de l'escultura africana. *"Les demoiselles d'Avignon"*, resultat de l'examen de la seva creativitat a Gòsol, és el quadre més rovolsiu de l'art modern, considerat per la crítica autoritzada com el punt de partida de la revolcuió cubista.

GÒSOL 1982